

นักบวชนอกศาสนา: มิติทางสังคมและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

Pagan Priests: Social Dimensions and Peaceful Coexistence

พระครูพิทักษ์ศิลปาคม (นุชิต วชิรวิฑูโธ)

Phrakhru Pitaksillapakhom (Nuchit Vajiravuddho)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

Email: nangyai@gmail.com

Received March 28, 2020; Revised May 31, 2020; Accepted July 28, 2020

บทคัดย่อ

พุทธบัญญัติเป็นประโยชน์ทั้งแก่ภิกษุ อุบาสกอุบาสิกา นักบวชนอกศาสนาและคณะสงฆ์โดยรวม โดยเฉพาะพระพุทธองค์บัญญัติเพื่อห้ามไม่ให้ภิกษุประพฤติตามคำสอนของนักบวชนอกศาสนา ซึ่งจะสร้างความสับสนแก่คณะสงฆ์และพุทธศาสนิกชน มีแต่จะก่อให้เกิดความแตกแยกในหมู่พุทธบริษัท ไม่ส่งเสริมการปฏิบัติตามพระธรรมวินัย ไม่เป็นไปตามหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) ทำให้การดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ได้รับความลำบาก กล่าวได้ว่า การที่พระพุทธองค์บัญญัติสิกขาบทเกี่ยวกับนักบวชนอกศาสนานั้นก็เพื่อให้พระสงฆ์ทราบแนวทางปฏิบัติต่อนักบวชนอกศาสนาเพื่อป้องกันความระแวงสงสัยและความเข้าใจผิดที่อาจเกิดขึ้นทั้งจากภิกษุด้วยกัน และอุบาสกอุบาสิกา ขณะเดียวกันก็อาจจะเกิดความระแวงสงสัยและความเข้าใจผิดจากนักบวชนอกศาสนาและสาวก ที่สำคัญสิกขาบทเหล่านี้ช่วยสร้างความเข้าใจในการปฏิบัติต่อกันระหว่างศาสนาเป็นอย่างดี นักบวชนอกศาสนาผู้ต้องการเข้ามาเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาเมื่อทราบช่องทางที่บัญญัติไว้อย่างชัดเจนก็จะปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้อง

คำสำคัญ: นักบวชนอกศาสนา; มิติทางสังคม; การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

Abstract

Buddhist commandments are beneficial to both the monks. Worshiper Pagan priests and clergy as a whole Especially the Buddha's commandment to prohibit the monks from following the teachings of pagan monks Which will confuse the monks and Buddhists It will only cause divisions among Buddhist companies Does not promote the observance of the dharma It is not in accordance

with the Tri-Sika (meditation, meditation, wisdom) principle, making the life of the monks difficult. Prevent suspicion and misunderstanding that may arise both from the monks together And worshipers At the same time, there may be suspicions and misunderstandings from pagan priests and disciples. Importantly, these Sikkadas help to build understanding of interfaith practice as well. Pagan priests who want to get involved with Buddhism, knowing clearly defined channels, will perform correctly.

Keywords: Pagan Priests; Social Dimensions; Peaceful Coexistence

บทนำ

มนุษย์อยู่รวมกันเป็นกลุ่ม ทำกิจกรรมร่วมกัน มีความต้องการขั้นพื้นฐาน ได้แก่ความต้องการทางกายเพื่อความอยู่รอด ความต้องการความปลอดภัยและความมั่นคง ความต้องการทางสังคม ความต้องการมีคุณค่าและความต้องการความสำเร็จในชีวิต (Maslow, 1970) ศาสนาเป็นสิ่งที่คอยยึดเหนี่ยวจิตใจมนุษย์ ตอบคำถามบางประการที่วิทยาศาสตร์ไม่อาจพิสูจน์ได้ ช่วยคำจูนและปลอบประโลมมนุษย์ต่อสภาพความเป็นจริงที่ไม่เป็นอย่างที่คาดหวัง หลากๆ ศาสนายังกำหนดข้อประพฤติปฏิบัติตนของมนุษย์ รวมทั้งบทลงโทษ ศาสนายังมีส่วนในการสร้างกติกการอยู่ร่วมกันในสังคม และมีอิทธิพลอย่างสูงต่อวัฒนธรรมของสังคมนั้น ๆ (รสลิน ศิริยะพันธุ์, 2559)

นักบวชนอกศาสนามีบทบาทโดดเด่นในสังคมมาก่อนที่พระพุทธศาสนาจะอุบัติ และมีบทบาทในสังคมเรื่อยมาจนกระทั่งถึงสมัยปัจจุบัน ทศนะของพระพุทธศาสนาต่อนักบวชนอกศาสนาอาจจำแนก ได้ 3 ลักษณะ คือ บางลัทธิมีคำสอนและหลักการปฏิบัติสอดคล้องหรือเกื้อกูลต่อการปฏิบัติตนตามคำสอนในพระพุทธศาสนา บางลัทธิมีคำสอนและหลักการปฏิบัติคล้ายกับพระพุทธศาสนาในบางแง่ และบางลัทธิมีคำสอนและหลักการปฏิบัติที่ขัดแย้งหรือแตกต่างอย่างสิ้นเชิงกับคำสอนในพระพุทธศาสนาที่ทรงห้ามพุทธบริษัทไม่ให้ปฏิบัติตามอย่างเด็ดขาด (พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ. ปยุตโต, 2556) นักบวชนอกศาสนาที่เรียกว่า เติรติย หรือ อัญญ์เติรติยนั้นจำแนกออกเป็นประเภทสำคัญๆ ได้ 3 จำพวก มี 1) ดาบส (ฤๅษี หรือชฎิล) ดาบส แปลว่า นักบวชผู้บำเพ็ญตบะ (พระโมคคัลลานเถระ, 2547) หมายถึง นักบวชผู้บำเพ็ญตบะหรือบำเพ็ญพรตเพื่อข่มกิเลสโดยการทรมานตัว ให้ได้รับความลำบาก นอกจากนี้ยังนิยมเรียกดาบสด้วยคำอื่นอีก คือ ชฎิล : นักบวชผู้ทรงชฎา หรือ ผู้มีชฎา เพราะดาบสเป็นนักบวชที่เกล้าผมเป็นมวยเหมือนชฎา หรือ ฤๅษี (อิสิ) : นักบวชผู้แสวงหาคุณความดีทั้งหลายมีฉันทเป็นต้น (ขุ.เปต.อ. (ไทย)49/2/2/338.) ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาจึงเรียกดาบสว่า ชฎิลบ้าง (ขุ.พุทธ.อ. (ไทย) 73/9/2/211) ฤๅษีบ้าง (ขุ.จริยา.อ. (ไทย) 74/9/3/214) 2) ปริพาชก เป็นนักบวชผู้ชายนอกพระพุทธศาสนาพวกเขาหนึ่งในชมพูทวีป ชอบสัจจจริยาไปในที่ต่างๆ แสดงทัศนะทางศาสนาปรัชญาของตน หากเป็นหญิงเรียกว่า ปริพาชิกา จำแนกเป็น 2 ประเภท คือ (1) ปริพาชกผู้รุ่มผ้า เช่น สัจจจริยาปริพาชก สุปียปริพาชก (ที.ส. (ไทย) 1/1/1) (2) ปริพาชกผู้ไม่รุ่มผ้า หรือ ปริพาชกเปลือย 3) นิครนถ์ คือ นักบวชผู้เป็นศิษย์ของนิครนถ์นาฏบุตร แบ่งเป็น 2 พวก คือ (1) ทิทัมพร:

นักบวชไม่นุ่งผ้าแม้แต่ชิ้นเดียว (นุ่งสมหม่มฟ้า) (พระโมคคัลลานเถระ, 2547) (2) เศรษฐมพร : นักบวชนุ่งผ้าสีขาว นิครนถ์เป็นนักบวชที่ไม่นับถือพระเวท

นักบวชนอกศาสนาจึงเป็นกลุ่มบุคคลที่น่าศึกษามากที่สุด ทั้งนี้เพราะนักบวชนอกศาสนาทุกประเภทถือเป็นนักบวชหรือบรรพชิตเหมือนกับภิกษุ ทำหน้าที่เผยแผ่ลัทธิคำสอน เป็นที่พึ่งทางใจในสังคมเดียวกันกับพระพุทธเจ้าและภิกษุ อีกทั้งรูปแบบการดำเนินชีวิต การใช้ปัจจัย 4 คำสอนและสถานทางสังคมก็คล้ายกับภิกษุ (พระธรรมกิตติวงศ์ ทองดี สุรเตโช, 2551) การศึกษาพระวินัยหรือพุทธบัญญัติเกี่ยวกับนักบวชนอกศาสนาจะทำให้ทราบวิธีปฏิบัติต่อนักบวชนอกศาสนาประเภทต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง

ติดถียปริวาส: มิติทางสังคมและพุทธบัญญัติเกี่ยวกับนักบวชนอกศาสนา

ติดถียปริวาสเป็นพุทธบัญญัติเกี่ยวกับการให้อุปสมบทแก่นักบวชนอกศาสนา เป็นพระวินัยปิฎกอีกเรื่องหนึ่งที่ถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัดจริงจังและส่งผลกระทบต่อความรู้สึกของพุทธบริษัท คือ การคัดเลือกกุลบุตรผู้เคยบวชเป็นนักบวชนอกศาสนา โดยมีพุทธบัญญัติไว้เป็นแนวปฏิบัติว่า หากกุลบุตรผู้เคยบวชเป็นนักบวชนอกศาสนาพวกริพาชกเปลือย คือ อาชีวกและอเจลก มาขอบวชเป็นภิกษุจะต้องให้อยู่ปริวาสเป็นเวลา 4 เดือน เรียกว่า ติดถียปริวาส มีรายละเอียดและวิธีปฏิบัติ

ติดถียปริวาส หมายถึง การเข้ามาอยู่ใกล้หมู่สงฆ์ของนักบวชอันควรเถียรเถียรเพื่อรับการอบรมและกระทำวัตรบางอย่างจนกว่าสงฆ์จะยินดีและยอมอนุญาตให้อุปสมบทเป็นภิกษุ ติดถียปริวาสนี้กำหนดให้ปฏิบัติเฉพาะนักบวชนอกศาสนาบางพวกเท่านั้น ซึ่งจะได้กล่าวถึงเหตุผลและแนวทางปฏิบัติโดยละเอียดในข้อต่อไป

ความเป็นมาของติดถียปริวาส

พระวินัยปิฎก ตอนอัญญติดถียปุพพกถา (วิ.ม. (ไทย) 4/86/138-141) และปสุตรสูตร กล่าวถึงความ เป็นมาของติดถียปริวาสสรุปความได้ว่า ครั้งหนึ่ง ขณะที่พระพุทธเจ้าประทับอยู่ที่กรุงสาวัตถี เกิดเหตุการณ์ภิกษุไปเข้ารีตเถียรเถียรขึ้น ภิกษุนั้นชื่อว่า ปสุระ ก่อนบวชเป็นภิกษุท่านเคยบวชเป็นปริพาชกมาก่อน ท่านเป็นนักไดวาทะที่มีฝีมือจัดจ้าน มีชื่อเสียงและมีลูกศิษย์บริวารมาก ทะนงตนว่ามีวาทะเป็นเลิศที่สุดในชมพูทวีป ทำให้ผู้คนเกรงไม่อยากไดวาทะด้วย วันหนึ่งท่านเดินทางมาถึงกรุงสาวัตถีได้เอากิ่งหว้าปักกองทรายทำทนายหาคนไดวาทะไว้ที่ประตูเมือง ท่านพระสารีบุตรมาพบเข้าจึงให้เด็กถอนกิ่งหว้าออกเป็น การรับที่จะเป็นคู่ไดวาทะด้วย พอถึงวันนัดหมายมีผู้คนมาฟังการไดวาทะมากมาย พระสารีบุตรให้ลิทธิแก่ปสุระปริพาชกเป็นคนถามเพราะเขาเห็นว่าการถามง่ายกว่าการตอบ วันนั้นมีการโต้กันในเรื่องอะไรเป็นกามของบุรุษ ในการไดวาทะปรากฏว่าปสุระปริพาชกแพ้ จากนั้นได้เกิดความคิดที่จะเข้ามาบวชเป็นภิกษุในพระพุทธศาสนาเพื่อจะได้โอกาสเรียนตำราไดวาทะ จึงเข้าไปในเมืองหาบาตรและจีวรและได้ขอบวชในสำนักของพระโกลุทายี ต่อมาท่านไม่เชื่อฟังคำสอนของพระอุปัชฌาย์ ผิดหวังที่พระโกลุทายีไม่สอนตำราไดวาทะให้จึงได้ใช้วาจาชมพระอุปัชฌาย์แล้วหนีออกจากวัดกลับไปยังอารามของปริพาชกทั้งๆที่ยังเป็นภิกษุอยู่ พร้อมกันนั้นก็ยังมีความคิดที่จะไดวาทะกับพระพุทธเจ้าอีกด้วย (ส.ส.อ. (ไทย) 47/1/6/756-760) การที่

พระปสุระกลับไปเข้าวัดเดียรถีย์ที่ตนบวชเป็นภิกษุอยู่นั้น ทำให้พุทธบริษัทพากันตำหนิ พระพุทธเจ้าจึงตรัสว่า “ผู้เคยบวชในลัทธินอกศาสนา (เดียรถีย์) เข้ามาบวช เมื่อพระอุปัชฌาย์ว่ากล่าวโดยธรรม กลับคัดค้านแล้วจากไปเข้าวัดเดียรถีย์ ต่อมาหากเขากลับมาขอบวชอีก ไม่ควรบวชให้” (วิ.ม. (ไทย) 4/86/137-138) นับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาจึงมีข้อปฏิบัติเรื่องติดถียปรีวาสขึ้นในพระพุทธศาสนา (ที.สี. (ไทย) 9/405/173-174)

ขั้นตอนการปฏิบัติในการอยู่ติดถียปรีวาส

การอยู่ติดถียปรีวาสนั้นมีหลักการสำคัญ คือ บุคคลผู้เคยเป็นบวชเป็นเดียรถีย์มาก่อนหากประสงค์จะเข้ามาบรรพชาอุปสมบทในพระพุทธศาสนาจะต้องได้รับการอบรม (ปรีวาส) 4 เดือน

1) **ข้อปฏิบัติเบื้องต้น** คือ (1) ให้โกนผม ปลงหนวด (2) นุ่งห่มผ้ากาสาเยะ ทำหำหม่นเวียงป่าข้างหนึ่ง ไหว้เท้าภิกษุทั้งหลาย (3) เปล่งวาจาขอถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะ (ไตรสรณคมน์) 3 จบ (4) ให้ภิกษุรูปหนึ่งสวดประกาศขอให้สงฆ์ให้ติดถียปรีวาสเพื่ออบรมตน 4 เดือน (วิ.ม. (ไทย) 4/86/138-141)

2) **ขอติดถียปรีวาส** กุลบุตรผู้เคยเป็นเดียรถีย์มาก่อนให้กล่าวคำขอติดถียปรีวาสว่า “ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้ามีชื่อนี้เคยเป็นอัญเดียรถีย์ หวังอุปสมบทในพระธรรมวินัยนี้ ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้านั้นขอปรีวาส 4 เดือนต่อสงฆ์ พึงขอแม้ครั้งที่ 2 ฯลฯ พึงขอแม้ครั้งที่ 3 ฯลฯ (วิ.ม. (ไทย) 4/86/138.)

3) **ญัตติกรรมสวดประกาศให้ติดถียปรีวาส** ต่อจากนั้น ภิกษุผู้ฉลาดสามารถพึงประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยญัตติหตุติกรรมวาจาว่า “ท่านผู้เจริญ ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ผู้มีชื่อนี้เคยเป็นอัญเดียรถีย์ หวังอุปสมบทในพระธรรมวินัยนี้ เธอขอปรีวาส 4 เดือนต่อสงฆ์ ถ้าสงฆ์พร้อมกันแล้วพึงให้ปรีวาส 4 เดือนแก่ผู้มีชื่อนี้ซึ่งเคยเป็นอัญเดียรถีย์ นี่เป็นญัตติ ท่านผู้เจริญ ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ผู้มีชื่อนี้เคยเป็นอัญเดียรถีย์ หวังอุปสมบทในพระธรรมวินัยนี้ เธอขอปรีวาส 4 เดือนต่อสงฆ์ สงฆ์ให้ปรีวาส 4 เดือนแก่ผู้มีชื่อนี้ ซึ่งเคยเป็นอัญเดียรถีย์ ท่านรูปใดเห็นด้วยกับการให้ปรีวาส 4 เดือนแก่ผู้มีชื่อนี้ ซึ่งเคยเป็นอัญเดียรถีย์ ท่านรูปนั้นพึงนั่ง ท่านรูปใดไม่เห็นด้วย ท่านรูปนั้นพึงทักท้วง ปรีวาส 4 เดือน สงฆ์ให้แล้วแก่ผู้มีชื่อนี้ซึ่งเคยเป็นอัญเดียรถีย์ สงฆ์เห็นด้วยเพราะฉะนั้นจึงนั่ง ข้าพเจ้าขอถือเอาความนิ่งนั้นเป็นมติอย่างนี้” ต่อจากนั้น เมื่อไม่มีผู้คัดค้านจึงถือว่าสำเร็จสังกรรมในเรื่องนี้ไปขั้นตอนหนึ่ง ในระหว่างนี้หากประพฤติดนเรียวร้อย เป็นที่พอใจของสงฆ์จึงจะทำการบวชให้ (วิ.ม. (ไทย) 4/86/138.)

4) **ข้อปฏิบัติให้สงฆ์ไม่ยินดี** แต่ถ้าในระหว่างอยู่ติดถียปรีวาสนี้ ถ้ากุลบุตรผู้เคยเป็นอัญเดียรถีย์นั้นประพฤตีสเลหาย ไม่ให้สงฆ์ยินดี ด้วยพฤติกรรมต่อไปนี้ คณะสงฆ์ก็จะไม่ยอมบวชให้ ความประพฤติดังกล่าวนั้นมี 5 ประการ ได้แก่ (1) เข้าหมู่บ้านช้าเกินไป กลับสายเกินไป (2) เป็นผู้มีหญิงแพศยา (วิ.ม.อ. (ไทย) 4/1/233.) หญิงม่าย สาวเทื่อ บัณเฑาะก์ ภิกษุณี เป็นโคจร (3) เป็นผู้เกียจคร้านในการทำงานใหญ่่น้อยของเพื่อนสหพรหมจารีทั้งหลาย และยังไม่ประกอบด้วยปัญญาเป็นเครื่องพิจารณาอันเป็นอุบายในการทำงานเหล่านั้น (4) เป็นผู้ไม่มีฉันทะแรงกล้าในอุเทศ ในปริปุจฉา ในอธิศีล อธิจิต อธิปัญญา (5) ออกจากลัทธิของครู แต่ยังมีดมั่น ความประพฤติที่กล่าวมานี้จัดเป็นข้อปฏิบัติไม่ให้สงฆ์ยินดี เป็นเหตุให้ภิกษุจะให้กุลบุตรนั้นบรรพชาอุปสมบทในพระพุทธศาสนา

5) ข้อปฏิบัติให้สงฆ์ยินดี ส่วนข้อปฏิบัติเป็นเหตุให้สงฆ์ยินดีก็มีนัยตรงข้ามกับที่กล่าวมาสรุปได้ 5 ประการ คือ (1) เข้าหมู่บ้านไม่ซำนัก กลับไม่สายนัก (2) ไม่เป็นผู้มีหญิงแพศยา หญิงม่าย สาวเทื่อ บัณเฑาะก์ ภิกษุณี เป็นโคจร (3) เป็นผู้ขยัน ไม่เกียจคร้านในการงานใหญ่น้อยของเพื่อนสหพรหมจารีทั้งหลาย (4) เป็นผู้มั่งคั่งแรงกล้าในอุเทศ ในปริปัจฉา ในอธิศีล อธิจิต อธิปัญญา (5) ไม่ยึดติดกับลัทธิเกิด หากมีผู้ติเตียนจะไม่แสดงอาการให้ปรากฏ (วิ.ม. (ไทย) 4/87/141.)

สรุปได้ว่า เมื่อศาสนิกของศาสนาอื่นจะเปลี่ยนมาถือพระพุทธศาสนา หากเป็นบุคคลทั่วไป พระพุทธศาสนาไม่มีขั้นตอนอะไรพิเศษ จะมีขั้นตอนคัดกรองบ้างก็เฉพาะนักบวชนอกศาสนาเท่านั้น มีข้อกำหนดให้นักบวชนอกศาสนาจำพวก ปริพาชกเปลื้อง คือ อาชีวกและอเจลก (รวมทั้งนิครนถ์ด้วย) เท่านั้นที่ก่อนจะเข้ามาบวชเป็นภิกษุจะต้องอยู่ติดตึยปริวาส 4 เดือน เพราะนักบวชพวกนี้เปลื้องกายและมีปฏิฆะขัดแย้งกับพระพุทธศาสนา

มิติทางสังคมและพุทธบัญญัติเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติต่อภิกษุผู้เข้ารีตเดียรฉัตร

เรื่องราวเกี่ยวกับนักบวชนอกศาสนาในคัมภีร์พระวินัยปิฎกถูกกล่าวถึงมากที่สุดและส่งผลกระทบต่อจิตใจของพุทธบริษัทมากที่สุด คือ เรื่องภิกษุเข้ารีตเดียรฉัตร (ติดตึยปักกันตกะ) สำหรับบุคคลที่เป็นที่มาของสิกขาบทนี้ คือ พระปฐุระ ภิกษุรูปนี้ก่อนบวชในพระพุทธศาสนาได้เคยบวชเป็นปริพาชกมาก่อน แต่ในขณะที่บวชอยู่นั้นท่านเห็นว่าพระพุทธเจ้าและภิกษุสงฆ์มีคณนัถือมากมาย ได้รับความเคารพนับถือจากคนทุกระดับ ได้รับลาภสักการะมาก จึงคิดจะบวชเป็นภิกษุเพื่อจะขโมยเรียนพระธรรมวินัยของพระพุทธเจ้า แล้วลาสิกขากลับไปบวชเป็นปริพาชกดังเดิม เมื่อตัดสินใจแล้วท่านได้มาขอบวชในสำนักของพระอุทายีซึ่งแม้จะบวชเกิน 10 พรรษา (สามารถเป็นพระอุปัชฌาย์ได้) แต่ท่านเป็นคนที่ไม่ค่อยฉลาด ไม่รอบรู้พระธรรมวินัยและไม่สามารถอบรมสั่งสอนลูกศิษย์ได้ เมื่อท่านให้ปฐุระปริพาชกบวชเป็นภิกษุแล้วแล้วก็ไม่สามารถอบรมสั่งสอนได้ เมื่อว่ากล่าวสั่งสอนตามหลักพระธรรมวินัยพระปฐุระก็ไม่พอใจ กลับโต้เถียงกับพระอุทายีผู้เป็นอุปัชฌาย์แล้วหนีกลับไปเข้ารีตเดียรฉัตรดังเดิมโดยไม่ได้ทำการลาสิกขาบทก่อน กล่าวคือ พระปฐุระได้เดินทางกลับไปยังสำนักปริพาชกแล้วประกาศตนนับถือลัทธิปริพาชกทั้ง ๆ ที่ยังถือเพศเป็นภิกษุครองผ้ากาสาวะอยู่

การกระทำของพระปฐุระแพร่กระจายไปอย่างรวดเร็ว พวภิกษุผู้ห่วงใยพระศาสนาจึงพากันตำหนิประณาม โพนทะนาถึงเรื่องที่พระอุปัชฌาย์ผู้ไม่ฉลาดและไม่สามารถอบรมสั่งสอนศิษย์ได้ จึงเป็นเหตุให้พระพุทธองค์บัญญัติสิกขาบทเกี่ยวกับภิกษุนี้ 2 สิกขาบท คือ (1) บัญญัติห้ามอุปัชฌาย์ผู้โง่เขลา ไม่ฉลาด ไม่พึงให้อุปสมบทแก่กุลบุตร หากละเมิดสิกขาบทนี้ต้องอาบัติทุกกฏ ทรงอนุญาตให้ภิกษุผู้ฉลาดผู้สามารถมีพรรษาครบ 10 หรือมีพรรษาเกิน 10 ให้อุปสมบทได้ (วิ.มหา. (ไทย) 4/76/103-104.) (2) หากกุลบุตรผู้เคยบวชเป็นนักบวชนอกศาสนา (เฉพาะนักบวชปริพาชกเปลื้องกาย คือ อาชีวก อเจลก และนิครนถ์) มาขอบวช จะต้องให้อยู่ติดตึยปริวาสเป็นเวลา 4 เดือนจนกว่าคณะสงฆ์จะยินดีและมั่นใจว่ามีศรัทธาต้องการบวชเป็นภิกษุเพื่อศึกษาพระธรรมวินัยจริง (วิ.ม.อ. (ไทย) 6/4/1/231-232.)

มิติทางสังคมเกี่ยวกับการสงเคราะห์นักรบวชนอกศาสนา

นักรบวชนอกศาสนาเป็นบุคคลที่มีวิถีชีวิต สถานภาพและบทบาททางสังคมคล้ายกับภิกษุในพระพุทธศาสนา นักรบวชเหล่านั้นมักจะสร้างอารามหรืออาศรมอยู่ในบริเวณใกล้ ๆ กับวัดของภิกษุ ทำให้นักรบวชนอกศาสนาต้องเข้าไปรับอาหารในชุมชนแห่งเดียวกันกับภิกษุ โดยหลายหลายกรณีนักรบวชนอกศาสนาและภิกษุมีอุปนิสัยคนเดียวกัน อีกทั้งคำสอนและหลักการปฏิบัติของพระพุทธศาสนาก็มีหลายอย่างแตกต่างจากของนักรบวชนอกศาสนา สาเหตุเหล่านี้ทำให้หลายครั้งเกิดความขัดแย้งระหว่างศาสนาขึ้น บางครั้งอาจแค่มีการโต้เถียง ยกวาทีหรือใส่ร้ายกัน แต่บางกรณีอาจมีการวางแผนให้ร้ายอย่างเป็นขบวนการ เช่น กรณีนางสุนทรีปริพาชกาและนางจิณฺมจมาณวิกาใส่ร้ายพระพุทธเจ้าว่ามีความสัมพันธ์ลึกซึ้ง และบางกรณีอาจมีการใช้ความรุนแรงถึงขั้นทำร้ายจนเสียชีวิต เช่น กรณีพระมหาโมคคัลลานะถูกโจรสลัดหารจนมรณภาพ

เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมจะพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างภิกษุกับนักรบวชนอกศาสนาก็มีหลายแง่มุมที่เป็นบรรยากาศของความปรองดองสมานฉันท์ กล่าวคือ มีการพบปะสนทนาและให้การสงเคราะห์กัน ไม่ได้มีแต่การตั้งแง่รังเกียจหรือโจมตีใส่ร้ายกันเพียงอย่างเดียว การพบปะสนทนาหรือทำการสงเคราะห์กันระหว่างภิกษุกับนักรบวชนอกศาสนามักจะถูกจับตาทั้งจากอุบาสกอุบาสิกาและคณะสงฆ์ ด้วยเหตุที่เคยมีความขัดแย้งกันในสังคมทั้งโดยการใช้วาจาโต้ตอบและการทำร้ายร่างกายศาสนิกชนร่วมศาสนากับตนจึงมีการเรียกร้องให้ภิกษุเข้าไปมีความเกี่ยวข้องหรือทำการสงเคราะห์นักรบวชนอกศาสนาด้วยวิธีการที่เหมาะสม จึงเป็นเหตุให้พระพุทธองค์บัญญัติสิกขาบทเป็นพุทธบัญญัติไว้เป็นแนวปฏิบัติในการมอบให้อาหารแก่นักรบวชนอกศาสนา นักรบวชนอกศาสนาส่วนมากจะเป็นนักรบวชพวกอนาคาริกคือ ละทิ้งบ้านเรือน ออกบวชเป็นบรรพชิต ดำรงตนเป็นผู้ไม่มีครอบครัว ไม่ประกอบอาชีพหารายได้มาเลี้ยงตัว ไม่ทำครัวหุงต้มหรือประกอบอาหารฉันเอง แต่จะใช้วิธีเข้าไปหมู่บ้านเพื่อรับอาหารจากชาวบ้านมาฉันหรือไปฉันอาหารในบ้านของคฤหัสถ์ มีพุทธบัญญัติเป็นหลักปฏิบัติว่า ในกรณีที่ภิกษุมีลาภสักการะมาก คือ มีคนถวายอาหาร (ขนม) มากฉันไม่หมด สามารถแจกอาหารนั้นแก่นักรบวชนอกศาสนาและคนกินเดนได้

สรุปได้ว่า สิกขาบทนี้ไม่ได้ทรงห้ามสงเคราะห์นักรบวชนอกศาสนาด้วยการให้อาหารมีขนมและข้าวสวยเป็นต้น เพียงแต่ห้ามให้ด้วยมือของตน พระอรรถกถาจารย์อธิบายว่า แม้ภิกษุจะเข้าใจผิดคิดว่าเดียรถีย์นั้นเป็นมารดาบิดาของตนก็ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ภิกษุที่ต้องการจะให้อาหารแก่นักรบวชนอกศาสนาให้วางอาหารลงบนภาชนะของนักรบวชนอกศาสนาหรือวางในบาตรของตนแล้วบอกให้นักรบวชนอกศาสนาหยิบเอาอาหารไปบริโภคได้

มิติทางสังคมและพุทธบัญญัติเกี่ยวกับการปฏิสัมพันธ์กับนักรบวชนอกศาสนา

1) รับนิมนต์ไปฉันอาหารของนักรบวชนอกศาสนา

วิธีปฏิบัติอย่างหนึ่งที่พบได้ทั่วไปในคัมภีร์พระพุทธศาสนาคือความมีไมตรีต่อกันระหว่างพระพุทธรูปกับนักบวชนอกศาสนา ต่างฝ่ายจะให้เกียรติกันเพราะถือว่าเป็นนักบวชเหมือนกัน แม้จะเป็นคนละลัทธิ ที่จะกล่าวถึงในที่นี้คือการรับนิมนต์ไปฉันภัตตาหารในอาศรมหรืออารามของนักบวชนอกศาสนา โดยพระพุทธรูปพร้อมภิกษุสงฆ์จะปฏิบัติต่อนักบวชนอกศาสนาอย่างให้เกียรติ มีการสนทนาอนุโมทนาและแนะนำสั่งสอนด้วยความกรุณา เป็นโอกาสให้พระพุทธรูปได้มีโอกาสแสดงธรรมและแลกเปลี่ยนความเห็นกับนักบวชเหล่านั้นด้วย หลายครั้งเกิดความคุ้นเคย ประทับใจและเลื่อมใสศรัทธาหลายครั้งได้แต่เพียงรับฟัง ไม่เห็นด้วยก็แยกย้ายกันไป การรับนิมนต์ไปฉันอาหารของนักบวชนอกศาสนาที่พบในคัมภีร์พระวินัยปิฎกที่นักศึกษามี 2 กรณี ดังต่อไปนี้

(1) **ฉันคนโภชนะที่เป็นภัตตาหารของนักบวชนอกศาสนา** ตามปกติแล้วภิกษุจะต้องเที่ยวไปรับอาหารที่มีคนถวายตามหมู่บ้าน จากนั้นบางรูปอาจจะนั่งฉันภัตตาหารในบ้านคฤหัสถ์ บางรูปอาจกลับมาแะฉันในระหว่างทาง บางรูปอาจกลับมาฉันที่ศาลาหอฉันหรือที่กุฏิของตน มีบางกรณีเท่านั้นที่สามารถฉันคนโภชนะหรือขอภัตตาหารจากคฤหัสถ์มาฉันได้ การฉันคนโภชนะมีได้ 2 กรณี (วิ.ป. (บาลี) 8/322/261.) ได้แก่ (1) ทายกนิมนต์ไปฉัน คือ ทายกนิมนต์ภิกษุตั้งแต่ 4 รูปขึ้นไปพร้อมกันไปฉันโดยออกซื้ออาหาร ภิกษุไปพร้อมกัน รับประเคนพร้อมกัน ฉันพร้อมกัน แต่ถือการรับประเคนพร้อมกันเป็นประมาณ ถ้ารับประเคนแยกกัน ไม่ต้องอาบัติ นี้จัดเป็นคนโภชนะโดยทายกนิมนต์ (2) ภิกษุออกปากขอภัตตาหารมาฉัน คือ ภิกษุตั้งแต่ 4 รูปขึ้นไป ยืนหรือนั่งอยู่ด้วยกันเห็นอุบาสกแล้วออกปากขอว่า ท่านจงถวายภัตตาหารแก่อาตมาทั้ง 4 รูป หรือเห็นต่างคราวกัน แล้วต่างออกปากขอร่วมกัน หรือต่างคราวกันว่า ท่านจงถวายภัตตาหารแก่อาตมา แล้วจะไปพร้อมกัน หรือไปแยกกัน จะรับประเคนภัตตาหารแล้วฉันพร้อมกัน หรือแยกกันฉันก็ตาม ต้องอาบัติเพราะถือการรับประเคนพร้อมกันเป็นประมาณ นี้จัดเป็นคนโภชนะโดยการออกปากขอ (วิ.มหา.อ. (ไทย) 4/2/467-468.)

(2) **ฉันน้ำปานะของนักบวชนอกศาสนา** อีกเหตุการณ์หนึ่งที่แสดงถึงพระมหากรุณาคุณที่พระพุทธรูปเจ้านักบวชนอกศาสนาและแสดงให้เห็นว่านักบวชนอกศาสนาพวกดาบสหรือชฎิลมีวิถีชีวิตและหลักการปฏิบัติหลายอย่างคล้ายกับภิกษุในพระพุทธศาสนา คือ การฉันน้ำปานะในเวลาวิกาล ทั้งนี้เนื่องจากในช่วงแรกของการประกาศพระพุทธศาสนา พระพุทธรูปเจ้ายังไม่อนุญาตให้ภิกษุฉันน้ำปานะในเวลาวิกาล แต่ต่อมาเถรชฎิลได้คิดจะถวายน้ำปานะแก่พระพุทธรูปเจ้าพร้อมภิกษุสงฆ์จึงได้ขอโอกาสจัดทำถวาย พระพุทธรูปเจ้าจึงอนุญาตให้ถวายได้

2) เจริญกับนักบวชนอกศาสนาด้วยคำสัตย์ ไม่พูดกลับไปกลับมา

เนื่องจากภิกษุและนักบวชนอกศาสนาอาศัยอยู่ในสังคมเดียวกัน นิยมสร้างอารามหรืออาศรมอยู่ตามราวป่าเหมือนกัน ตอนหาอาหารก็นิยมเข้าไปรับอาหารจากบ้านของคฤหัสถ์เหมือนกัน อีกทั้งยังมีความในใจศึกษาคำสอนที่สอนกันในหมู่นักบวชด้วยกัน แม้จะเป็นนักบวชคนละลัทธิก็ตาม ในการสนทนาหรือเจรจากันนั้นถือกันในหมู่นักบวชว่าจะต้องพูดด้วยคำจริง ไม่กลับไปกลับมา ไม่เช่นนั้นจะถูกตำหนิ ประณามหรือโทษนาให้เสียชื่อเสียง (วิ.มหา. (ไทย) 2/1-2/185-186.)

3) ห้ามภิกษุณีฟ้องร้องคดีและสมณปริพาชก

สำหรับภิกษุณีก็มีสิกขาบทที่บัญญัติแก่ภิกษุณีที่เกี่ยวกับนักบวชนอกศาสนา 1 สิกขาบท คือ ห้ามภิกษุณีก่อคดีพิพาทกับผู้คนต่าง ๆ รวมทั้งนักบวชนอกศาสนาด้วย ดังรายละเอียดในสังฆาภิเสกสิกขาบทที่ 1 เรื่องมีอยู่ว่า สมัยหนึ่ง พระพุทธเจ้าประทับอยู่ที่วัดเชตวัน อุบาสกคนหนึ่งได้ถวายโรงเก็บของแก่ภิกษุณีสงฆ์จากนั้นไม่นานก็ถึงแก่กรรม อุบาสกมีบุตร 2 คน คนหนึ่งมีศรัทธา อีกคนหนึ่งไม่มีศรัทธา จากนั้นบุตรของคหบดีได้มาแบ่งสมบัติกัน โรงเก็บของถูกแบ่งให้เป็นของบุตรคนที่ไม่ศรัทธา เขาจึงไปทวงโรงเก็บของจากภิกษุณีอุลลันนาโดยขอให้ภิกษุณีออกไปจากโรงเก็บของ จึงเกิดการโต้เถียงกันขึ้นจนเกิดการฟ้องร้องไปถึงอำมาตย์ผู้พิพากษา เมื่อมีการสอบสวนทราบความจริงแล้วอำมาตย์ผู้พิพากษาจึงตัดสินให้โรงเก็บของตกเป็นของภิกษุณี บุตรของคหบดีจึงไม่พอใจตำหนิ ประณาม โพนทนาเรื่องที่เกิดขึ้น ภิกษุณีอุลลันนาจึงไปฟ้องอำมาตย์ผู้พิพากษา ในเรื่องนี้ภิกษุณีได้ฟ้องร้องบุตรของคหบดี 3 ครั้งและมีการลงโทษบุตรของคหบดี 3 ครั้ง คือ ครั้งแรก บุตรคหบดีถูกริบโรงเก็บของยกให้เป็นของภิกษุณี ครั้งที่ 2 บุตรคหบดีถูกปรับสินไหม ถึงตอนนั้นบุตรของคหบดีจึงได้สร้างที่พักของอาชีวกไว้ใกล้ที่อยู่ของภิกษุณีแล้วสั่งให้พูดตะโกนใส่พวกภิกษุณี ครั้งที่ 3 บุตรคหบดีถูกจับจองจำไว้ พวกชาวบ้านจึงพากันตำหนิ ประณาม โพนทนาก่อให้เกิดความเสียหาย เมื่อภิกษุทั้งหลายทราบเรื่องจึงกราบทูลเรื่องนี้แก่พระพุทธเจ้า จึงทรงบัญญัติสิกขาบทห้ามภิกษุณีฟ้องร้องคดีความกับผู้คนต่าง ๆ คือ คหบดี บุตรคหบดี ทาสหรือกรรมกร โดยที่สุุดกระทั่งกับสมณปริพาชก ภิกษุณีรูปใดละเมิดสิกขาบทนี้ต้องอาบัติสังฆาภิเสกชื่อว่าปฐมาปัตติกะ นิสสารณียะ (วิ.ภิกษุณี (ไทย) 3/678-679/25-27)

มิติทางสังคมและพุทธบัญญัติเกี่ยวกับการทำกิริยามารยาทเหมือนนักบวชนอกศาสนา

นักบวชนอกศาสนาจะมีคำสอนที่สั่งสอนแก่ศิษย์และมีการสืบต่อไปตามลำดับแล้ว ยังมีการกำหนดวัตรหรือหลักการปฏิบัติที่สอดคล้องกับคำสอนในลัทธิของตนอีกด้วย ในพระสูตรต้นตปิฎกกล่าวถึงวัตรหรือหลักการปฏิบัติตามลัทธิของนักบวชนอกศาสนามากมาย บรรดาวัตรหรือหลักการปฏิบัติเหล่านั้นบางอย่างพระพุทธเจ้าก็อนุญาตให้ภิกษุปฏิบัติ แต่อาจมีการแก้ไขหรือปรับปรุงให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น แต่วัตรหรือหลักการปฏิบัติหลายอย่างพระพุทธเจ้าก็ห้ามไม่ให้ภิกษุปฏิบัติตาม เพราะเห็นว่าไม่เป็นประโยชน์ มีแต่จะทำให้ได้รับความลำบาก เสียเวลาเปล่า วัตรหรือหลักการปฏิบัติของนักบวชนอกศาสนาที่เกี่ยวข้องกับพุทธบัญญัติจำแนกกว้าง ๆ เป็น 2 ลักษณะ คือ

1) หลักการปฏิบัติที่อนุญาตให้ภิกษุปฏิบัติได้

วัตรหรือหลักการปฏิบัติบางอย่างของนักบวชนอกศาสนาเป็นประโยชน์ต่อตัวนักบวชทั้งด้านการดำเนินชีวิตและการพัฒนาตนตามคำสอนในลัทธิ ก่อให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธาของประชาชน วัตรหรือหลักการปฏิบัติในลักษณะนี้พระพุทธองค์ก็อนุญาตให้ภิกษุปฏิบัติได้ โดยอาจมีการแก้ไขหรือปรับวิธีปฏิบัติให้สอดคล้องกับพระธรรมวินัย จากการศึกษาพบว่า มี 3 เรื่องได้แก่

(1) **การพักจำพรรษาในฤดูฝน** ในช่วงแรกของการประกาศพระพุทธศาสนา พระพุทธองค์ยังไม่อนุญาตให้มีการพักจำพรรษาในช่วงฤดูฝน พวกภิกษุเที่ยวจาริกไปทั้งในฤดูหนาว ฤดูร้อนและฤดูฝน ประชาชนจึงพากันตำหนิ ประณาม โพนทะนาเนื่องจากเห็นว่า ภิกษุที่จาริกไปในที่ต่าง ๆ ไม่หยุดพักนั้นได้เหยียบย่ำข้าวกล้า เบียดเบียนสิ่งมีชีวิตและสัตว์ตัวเล็ก ๆ จำนวนมากให้ได้เสียชีวิต พวกอัญญเดียรเถียผู้สอนธรรมไม่ดียังพักอยู่ประจำที่ตลอดฤดูฝน อีกทั้งฝนตกก็ยังไม่พักอยู่ประจำในฤดูฝน ส่วนสมณะเชื้อสายศากยบุตรเที่ยวจาริกไปทั้ง 3 ฤดู ภิกษุทั้งหลายได้ยินคำตำหนิจึงเข้าไปกราบทูลพระพุทธเจ้า พระองค์จึงรับสั่งอนุญาตให้ภิกษุพักจำพรรษาด้วยพระดำรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ภิกษุทั้งหลายเข้าจำพรรษา” (วิ.ม. (ไทย) 4/184/292.)

(2) **ประชุมกล่าวธรรมในวัน 14 ค่ำ 15 ค่ำ และ 8 ค่ำ** ในช่วงแรกของการประกาศพระพุทธศาสนา ยังไม่มีการกำหนดวันประชุมฟังธรรม หรือการประชุมทำกิจกรรมในวัน 14 ค่ำ 15 ค่ำ และ 8 ค่ำ แต่ต่างจากนักบวชพวกปริพาชกอัญญเดียรเถีย ทั้งนี้เพราะนักบวชนอกศาสนาเหล่านี้ประชุมกล่าวธรรมในวัน 14 ค่ำ 15 ค่ำ และ 8 ค่ำ แต่ละวันมีประชาชนพากันไปฟังธรรมจำนวนมาก ทำให้ประชาชนเกิดความรำคาญรำคาญใจในพวกปริพาชกอัญญเดียรเถียเหล่านั้น

(3) **นักบวชชายไม่ไหวนักบวชหญิงตามลำดับพรรษา** อีกเรื่องหนึ่งที่เป็นธรรมเนียมปฏิบัติของนักบวชนอกศาสนาที่พระพุทธเจ้าให้ภิกษุและภิกษุณีถือปฏิบัติ คือ การไม่ให้นักบวชชายกับนักบวชหญิงกราบไหว้กันตามลำดับพรรษา

2) หลักการปฏิบัติที่ห้ามไม่ให้ภิกษุปฏิบัติ

เท่าที่ต่อวัตรหรือหลักการปฏิบัติของนักบวชนอกศาสนาอีกแบบหนึ่งที่พระพุทธองค์บัญญัติเป็นหลักปฏิบัติสำหรับภิกษุ คือ การห้ามไม่ให้ปฏิบัติเหมือนกับนักบวชนอกศาสนาในบางเรื่อง โดยมีการแสดงให้เห็นโทษของวัตรหรือการปฏิบัติเหล่านั้น พร้อมกับมีพุทธดำรัสห้ามหรือบัญญัติเป็นสิกขาบทปรับอาบัติแก่ภิกษุผู้ละเมิด จำแนกเป็น 4 เรื่อง มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

(1) **เปลือยกาย** นักบวชนอกศาสนาแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ (1) นักบวชหนุ่ม (ฉันทปริพาชก) ได้แก่ ปริพาชกหนุ่มสาวมีสัญชยปริพาชกเป็นต้น รวมทั้งพวกดาบส (ฤาษีหรือขฤโณ) (2) นักบวชเปลือยกาย ไม่หนุ่ม (อจฉันทปริพาชก) ได้แก่ ปริพาชกเปลือยจำพวกอาชีวก อเจลก และนิครนถ์ พระพุทธศาสนาถือว่า การเปลือยกายเป็นสิ่งไม่ควรทำ มนุษย์ควรจะละอายใจเมื่อต้องเปิดเผยอวัยวะที่ควรปกปิด ควรใช้เครื่องนุ่งห่มปกปิดอวัยวะส่วนที่ยังหิริให้กำเริบ ดังนั้น การเปลือยกาย ไม่ว่าจะเปลือยทั้งหมดหรือเปลือยบางส่วน ล้วนเป็นการกระทำที่พระพุทธเจ้าห้ามไม่ให้สาวกของพระองค์ปฏิบัติ โดยทรงตำหนิและรับสั่งห้ามไว้อย่างชัดเจน

(2) **รับนิมิตบาตด้วยมือทั้งสอง** พฤติกรรมของภิกษุอีกอย่างหนึ่งที่ทำให้เกิดความเสียหายจนต้องมีพุทธบัญญัติห้าม คือ การใช้มือทั้ง 2 ข้างรับอาหารมาฉันแทนที่จะใช้บาตร การกระทำนี้ถูกตำหนิว่าทำเหมือนพวกเดียรเถีย เรื่องมีอยู่ว่า ครึ่งหนึ่งขณะที่พระพุทธเจ้าประทับอยู่วัดนิโครธาราม เมืองกบิลพัสดุ์ นางช่างหม้อคนหนึ่งปรารถนาจะถวายบาตรแก่ภิกษุ ทำให้มีภิกษุไปขอบาตรจำนวนมาก ไม่

มีเวลานั้นหม้อขาย ทำให้ขาดรายได้ ชาวบ้านจึงตำหนิ ภิกษุจึงกราบทูลพระพุทธเจ้าให้ทราบเรื่องจึงทรงรับสั่งห้ามไม่ให้ภิกษุขอบาตร รูปใดขอปรับอาบัติทุกกฏ ต่อมาบาตรของภิกษุรูปหนึ่งแตก เธอไม่กล้าขอบาตรใหม่จากคฤหัสถ์เนื่องจากมีพุทธตำราสั่งห้ามไว้ เมื่อถึงเวลาภิกษาจาร ภิกษุรูปนั้นจึงเที่ยวรับบิณฑบาตด้วยมือทั้งสอง พวกชาวบ้านจึงพากันตำหนิว่า สมณะเชื้อสายศากยบุตรเที่ยวรับบิณฑบาตด้วยมือทั้งสองเหมือนพวกเดียรฉาย เมื่อภิกษุอื่นได้ยินเสียงตำหนิจากชาวบ้านจึงไปกราบทูลพระพุทธเจ้า จึงทรงบัญญัติสิกขาบทแก้ไขปัญหาก็มีภิกษุเที่ยวรับบิณฑบาตด้วยมือรูปนั้น (วิ.มหา. (ไทย) 2/609-610/128-129.) ต่อมามีการบัญญัติสิกขาบทนี้เพิ่มเติมว่า “ก็ ภิกษุใดมีบาตรที่มีรอยซ่อมหย่อนกว่า 5 แห่ง (วิ.ม.อ. (บาลี) 2/612-3/221.) ขอบาตรใหม่ไปอื่น ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์ ภิกษุนั้นพึงสละบาตรใบนั้นในภิกษุบริษัทบาตรใบสุดท้ายอันภิกษุบริษัทนั้นพึงมอบให้ภิกษุนั้นด้วยสั่งว่า “ภิกษุ บาตรนี้เป็นของเธอ พึงใช้จนกว่าจะแตก” นี่เป็นการทำที่สมควรในเรื่องนั้น” (วิ.มหา. (ไทย) 2/612/130.)

(3) สมาทานไม่พูด (มุควัตร) ในระหว่างจำพรรษา ในปวารณาชั้นธกะ ได้กล่าวถึงการประพฤติตัวของภิกษุพวกหนึ่งที่ตั้งกติกากันจะไม่พูดกันในระหว่างจำพรรษา (มุควัตร) เมื่อพระพุทธองค์ทราบจึงตำหนิแล้วบัญญัติสิกขาบทห้ามไว้ เรื่องมีอยู่ว่า สมัยหนึ่ง พระพุทธเจ้าประทับอยู่วัดเชตวัน เมืองสาวัตถี มีภิกษุพวกหนึ่งที่มีความคุ้นเคยกันจำพรรษาในวัดแห่งหนึ่งในแคว้นโกศล ได้ปรึกษากันตกลงกันว่า จะอยู่ด้วยกันอย่างสามัคคี ไม่ทะเลาะกัน อยู่รวม กันอย่างผาสุก ไม่ลำบากด้วยบิณฑบาต โดยตกลงที่จะไม่ทักทายไม่ปราศรัยกันและกัน รูปใดกลับจากบิณฑบาตก่อนก็ให้จัดเตรียมที่ฉันและสถานที่อื่นไว้รอ รูปที่กลับมาทีหลังถ้าอาหารเหลือ หากต้องการก็ฉันได้ ถ้าไม่ต้องการก็ให้นำไปเทในที่ที่ไม่มีของเสียขี้มูล หรือเทน้ำที่ไม่มีสัตว์ จากนั้นให้เก็บที่ฉันและสิ่งของอื่น ๆ เก็บ กวาด ล้างภาชนะให้เรียบร้อย หากน้ำไม่มีก็ให้ตักมาใส่ หากยกของหนักไม่ไหวก็ให้ใช้วิธีกวักมือเรียก แต่อย่าใช้เปล่งวาจาพูดคุยกับบุคคลอื่น

(4) การกัณร่่มเดินเที่ยว การแสดงพฤติกรรมเหมือนนักบวชนอกศาสนาอีกเรื่องหนึ่งที่เป็นที่มาของพุทธบัญญัติเกี่ยวกับนักบวชนอกศาสนา คือ การเดินกัณร่่มในที่ชุมชน เรื่องมีอยู่ว่า สมัยหนึ่ง มีคนอยากจะถวายเป็นพุทธบูชาแก่ภิกษุเพื่อใช้กันแดด ภิกษุจึงไปกราบทูลพระพุทธเจ้า ทรงอนุญาตให้ใช้ได้ ต่อมาภิกษุฉัพพัคคีย์กัณร่่มเดินเที่ยวตามถนน อุบาสกคนหนึ่งไปเที่ยวอุทยานกับสาวกของอาชีวกหลายคน พวกสาวกของอาชีวกเห็นพวกภิกษุฉัพพัคคีย์กัณร่่มเดินหาเกวียนจึงกล่าวกับอุบาสกว่า พระคุณเจ้าเหล่านี้ของท่านเดินกัณร่่มมาคล้ายโจรารัณมหาอำมาตย์ อุบาสกกล่าวว่า บุคคลที่กัณร่่มมาไม่ใช่ภิกษุ แต่เป็นปริพาชก เมื่อเห็นไม่ตรงกันจึงได้พนันกัน พอเดินทางมาถึงเห็นเป็นภิกษุ อุบาสกนั้นจึงตำหนิภิกษุฉัพพัคคีย์ที่กัณร่่มเดินเที่ยว ภิกษุทั้งหลายจึงนำเรื่องไปกราบทูลพระพุทธเจ้าจึงทรงบัญญัติสิกขาบทห้ามไว้ ต่อมาได้ผ่อนปรนให้ภิกษุเป็นไขกัณร่่มได้ ต่อมาภิกษุทั้งหลายยำเกรงไม่กล้าใช้ร่่มในเขตวัด จึงทรงรับสั่งว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ภิกษุถึงจะไม่เป็นไขก็กัณร่่มในวัด ในเขตวัดได้” (วิ.จู. (ไทย) 7/270/56-57.)

สรุปได้ว่า พุทธบัญญัติเกี่ยวกับนักบวชนอกศาสนามีเนื้อหาจำแนกเป็น 5 ประเด็น คือ (1) พุทธบัญญัติเกี่ยวกับการสงเคราะห์และปฏิสัมพันธ์นักบวชนอกศาสนา (2) พุทธบัญญัติเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติต่อภิกษุผู้เข้ารีตเดียรฉาย (3) พุทธบัญญัติเกี่ยวกับการให้อุปสมบทแก่นักบวชนอกศาสนา (4) พุทธบัญญัติ

เกี่ยวกับการใช้สอยปัจจัย 4 และ (5) พุทธบัญญัติเกี่ยวกับวัตรหรือหลักการปฏิบัติของนักบวชนอกศาสนา พิจารณาจากพุทธบัญญัติเหล่านี้โดยรวมทำให้เห็นว่า พระพุทธเจ้าและพุทธบริษัทให้ความสำคัญกับนักบวชนอกศาสนามาก ไม่ได้มองนักบวชนอกศาสนาในแง่ร้ายเสมอไป แต่สอนให้แยกแยะด้วยเหตุผล แล้วให้ความเกี่ยวข้องกับนักบวชเหล่านั้นอย่างเหมาะสม โดยระมัดระวังไม่ให้เกิดความขัดแย้งกับบุคคลทั้งที่เป็นชาวพุทธและผู้นับถือศาสนาอื่น

สรุป

มิตินทางสังคมและพุทธบัญญัติเกี่ยวกับนักบวชนอกศาสนาสรุปความได้ว่า นักบวชนอกศาสนาที่มีความเกี่ยวข้องกับพุทธบัญญัติ ได้แก่ คาบส (ฤๅษีหรือขฤๅล) ปริพาชก อาชีวก อเจลกและนิครนถ์ พระพุทธองค์บัญญัติพระวินัยเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการปกครองคณะสงฆ์ พระพุทธเจ้าบัญญัติพระวินัยเพื่อเป็นระเบียบความเป็นอยู่และกำกับความประพฤติของภิกษุและภิกษุณี ควบคุมความประพฤติไม่ให้เสื่อมเสียและฝึกฝนให้ประพฤติดีงามเป็นคุณเกื้อกูลยิ่ง มิตินทางสังคมและพุทธบัญญัติที่เกี่ยวกับนักบวชนอกศาสนาจำแนกเป็น 6 เรื่อง คือ (1) มิตินทางสังคมและพุทธบัญญัติเกี่ยวกับการให้บรรพชาอุปสมบทแก่นักบวชนอกศาสนา (2) มิตินทางสังคมและพุทธบัญญัติเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติต่อภิกษุผู้เข้ารีตเดียรฉัตร (3) มิตินทางสังคมและพุทธบัญญัติเกี่ยวกับการสงเคราะห์นักบวชนอกศาสนา (4) มิตินทางสังคมและพุทธบัญญัติเกี่ยวกับการปฏิสัมพันธ์กับนักบวชนอกศาสนา (5) มิตินทางสังคมและพุทธบัญญัติเกี่ยวกับการใช้สอยปัจจัย 4 และ (6) มิตินทางสังคมและพุทธบัญญัติเกี่ยวกับการทำกิริยามารยาทเหมือนนักบวชนอกศาสนา

ดังนั้นหากพิจารณาจากพุทธบัญญัติเหล่านี้โดยรวมทำให้เห็นว่า พระพุทธเจ้าและพุทธบริษัทให้ความสำคัญกับนักบวชนอกศาสนามาก ไม่ได้มองนักบวชนอกศาสนาในแง่ร้ายเสมอไป แต่สอนให้แยกแยะด้วยเหตุผล แล้วให้ความเกี่ยวข้องกับนักบวชเหล่านั้นอย่างเหมาะสม โดยระมัดระวังไม่ให้เกิดความขัดแย้งกับบุคคลทั้งที่เป็นชาวพุทธและผู้นับถือศาสนาอื่น ขณะเดียวกันก็วางแนวปฏิบัติแก่คนที่ไม่หวังดีต่อพระพุทธศาสนาไว้อย่างเคร่งครัด ทั้งเป็นการรักษาความรู้สึกของคณะสงฆ์และอุบาสกอุบาสิกาอีกทางหนึ่งด้วย เช่น วิธีปฏิบัติต่อคนที่บวชเข้ามาแอบเรียนพระธรรมวินัยแล้วกลับไปเข้ารีตเดียรฉัตรตามเดิม ทรงห้ามคณะสงฆ์ไม่ให้คนพวกนี้บวช หรือหากบวชแล้วก็ต้องให้ลาสิกขาออกไป เพื่อไม่ให้มีคนที่ปรารถนาดีมาแฝงตัวทำร้ายพระพุทธศาสนา อีกแง่หนึ่งนั้นก็ทรงต้องการให้พระพุทธศาสนากับนักบวชนอกศาสนามีความเข้าใจอันดี มีความสามัคคีปรองดองกัน ดังจะเห็นได้จากห้ามภิกษุณีฟ้องร้องคดีกับนักบวชนอกศาสนา อีกทั้งยังอนุญาตให้ภิกษุทำการสงเคราะห์นักบวชนอกศาสนาด้วยการให้อาหาร หากนิมนต์ไปฉันภัตตาหารก็ให้ไปฉันเพื่อฉลองศรัทธาได้ และดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

เอกสารอ้างอิง

- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). (2551). *พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ คำวัด : อธิบายศัพท์และความหมายที่ชาวพุทธควรรู้*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สถาบันสันติธรรม
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2556). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์*. กรุงเทพฯ: ธรรมสภาและสถาบันสันติธรรม.
- พระมหาประกาศิต อาจารย์ปาลี. (2559). ดิถียปริวาส : วัตรปฏิบัติสำหรับคัดกรอง คนต่างศาสนาก่อนบวชเป็นภิกษุ. *วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์* , 1(2), 107-122.
- พระโมศคัลลานเถระ. (2547). *คัมภีร์อภิธานวรรณนา*. พระมหาสมปอง มุทิโตแปลและเรียบเรียง. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: บริษัทประยูรพรินต์ติ้ง.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- รสลิน ศิริยะพันธุ์. (2559). ศาสนาและความเชื่อในสังคมการเมืองไทย. ใน *พื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรมของการเมืองไทย*. (พิมพ์ครั้งที่ 6). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- Maslow, A. (1970). Human needs theory: Maslow's hierarchy of human needs. In R.F.Craven & C. J. Hirnle (Eds.), *Fundamental of Nursing: Human Health and Function*. (3rd ed.) Philadelphia: Lippincott.